

Stop maar met interlandelijke adoptie

In 1993 hebben 66 landen in Den Haag een verdrag gesloten over samenwerking op het gebied van interlandelijke adoptie. Het doel van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) en de samenwerking op het gebied van de interlandelijke adoptie, het Haags Adoptie Verdrag (HAV), is onder andere om een samenwerkingsverband tussen de Verdragsluitende Staten in het leven te roepen ten einde te verzekeren dat de vastgelegde waarborgen voor adoptie in acht worden genomen en ontvoering, verkoop van of handel in kinderen worden voorkomen.

De landen die partij zijn bij het verdrag, worden geacht de zorg voor naleving zelf te regelen. Ik heb mijn twijfels over of de landen voldoende inspanningen doen om het belang van het kind te waarborgen, bijvoorbeeld om eerst een lokaal adoptiegezin te vinden.

Bij het HAV wordt uitgegaan van de *soevereiniteit* van de staat en het *vertrouwensprincipe*. Er wordt uitgegaan van bevoegdheidsverdeling en verantwoordelijkheden die behoren tot het land van herkomst en die van het ontvangende land (waar het kind terecht komt).

In artikel 4 van het HAV is vastgelegd wat behoort tot de verantwoordelijkheid van de autoriteiten van de staat van herkomst. Dat is onder meer het vaststellen dat het kind in aanmerking komt voor adoptie, de vaststelling dat een interlandelijke adoptie het hoogste belang van het kind dient en controle op het vrijelijk geven van toestemming voor adoptie (na de geboorte van het kind).

In artikel 5 HAV is bepaald dat de staat van opvang vaststelt dat de aspirant adoptiefouders aan de vereisten voor adoptie voldoen en daartoe geschikt zijn, deze aspirant-adoptieouders de nodige voorlichting hebben ontvangen en dat het kind zal worden toegestaan die staat binnen te komen en er permanent te verblijven.

Adoptieorganisaties kunnen echter gemakkelijker functioneren binnen het interlandelijke adoptiesysteem op basis van vraag en aanbod, niemand die hier op toeziet.

Gebrek aan toezicht en controle

Er is geen enkele vorm van onderlinge controle - er is geen Internationale Autoriteit die toeziet op de naleving van het verdrag -, noch volgen enige consequenties bij het niet naleven van het verdrag. Dit betekent dat in Nederland altijd wordt verondersteld dat de informatie uit het land van herkomst klopt en de Centrale Autoriteit aldaar terecht akkoord gaat met de adoptie. De Nederlandse CA verricht een integrale toets op basis van de aangeleverde papieren, maar die toets richt zich v met name op de kwaliteit van de match tussen adoptiekind en adoptieouder, en niet op het subsidiariteitsbeginsel. In een aantal landen gebeurt het vaak dat ook de papieren (bijv. over afstandsverklaring) nog niet beschikbaar zijn op het moment dat de CA toetst. Deze controle vindt ook niet achteraf alsnog plaats.

Er wordt dus niet voldoende (of niet) niet getoetst op de juistheid van de aangeleverde papieren. Dit deed Nederland al niet, zo is gebleken, maar in feite is deze werkwijze geformaliseerd en vastgelegd in een verdrag waar Nederland dus ook simpelweg naar kan verwijzen, ter onderbouwing dat controle op échtheid van de documenten uit het land van herkomst niet diens verantwoordelijkheid is maar die van het land van herkomst.

Echter, wegens beperkte financiële middelen en gebrek aan voldoende geschoold personeel is het voor bepaalde landen van herkomst een grote opgave om alle stappen ter verificatie van de adoptabiliteit van een kind, op een gestructureerde wijze en verifieerbaar te nemen. Kortom, het is niet met zekerheid te zeggen of:

- Biologische ouders vrijwillig afstand hebben gedaan en goed zijn geïnformeerd met betrekking tot de afstand van het kind.
- Of de procedure die de biologische ouders het ouderlijke gezag ontnemt, zorgvuldig is geschied.
- Of er sprake is van subsidiariteit (zie onder).
- En of er geen sprake is van groot financieel gewin (hoewel ik elk financieel gewin onwenselijk acht, dus groot of klein).

Hiermee staat naar mijn mening de deur open voor kinderhandelaren en gelegaliseerde kinderhandel (de gegevens die in eerste instantie vervalst zijn, worden later ten behoeve van adoptie gelegaliseerd). Tot de dag van vandaag is het risico van illegale adopties van kinderen naar o.a. de EU nog steeds aanwezig. Lees eens het rapport van Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Bezinning op Interlandelijke Adoptie*¹. Ook voor de RSJ is het IVRK leidend.

Het belang van het kind

Het begrip vormt een centrale waarde in zowel het IVRK als in het Haagse verdrag, maar wordt echter verschillend uitgelegd en gebruikt.

Een belangrijke eis bij interlandelijke adoptie is subsidiariteit: interlandelijke adoptie kan pas overwogen worden als in het land van herkomst geen mogelijkheden zijn voor het vinden van een permanente (familierechtelijke) gezinssituatie voor het betreffende kind. De betekenis en de invulling van het begrip '*belang van het kind*' is uitgewerkt in General Comment nr. 14 van de Verenigde Naties.

In het Haagse verdrag wordt interlandelijke adoptie echter als *substituut* gezien van binnenlandse adoptie en wordt pleegzorg in het land zelf niet als beter alternatief gezien. Een permanente oplossing prevaleert volgens dit verdrag boven een tijdelijke oplossing (pleegzorg)². Dit betekent dat een staat de voorkeur kan geven aan interlandelijke adoptie boven het organiseren van pleegzorg in het eigen land.

Bij interlandelijke adoptie (als die al doorgang moet vinden) zou naar mijn mening het IVRK uitgangspunt moeten zijn. Hierin is vastgelegd dat opgroeien in een (pleeg)gezin in het land van herkomst de voorkeur heeft boven interlandelijke adoptie³. Hier zijn natuurlijk vele meningen over verdeeld.

Wat ik belangrijk vind is dat als niet gegarandeerd kan worden dat andere belangen (zoals die van wensouders en adoptiebemiddelaars) dan die van het kind **niet** voorop staan bij adoptie van een kind, interlandelijke adoptie helemaal niet zou moeten bestaan. In mijn optiek zal er altijd een reëel risico op illegale en ongewenste praktijken zijn als gevolg van sterke financiële belangen die betrokken partijen bij interlandelijke adoptie hebben. De pro adoptielobby (in sommige landen werkelijk maffia) is enorm krachtig. Zie bijvoorbeeld de Netflix serie *The Traffickers* (aflevering 6: *Dark side of adoption*), wereldwijd te bekijken.

Het recht op waarheidsvinding

Hedendaags horen en zien we helaas nog genoeg verhalen over kinderhandel in adopties. Garanties voor rechtmatige adopties kunnen blijkbaar door geen enkele lidstaat worden gegeven. Zolang interlandelijke adoptie doorgang blijft vinden, zullen illegale adopties blijven bestaan.

¹ [Bezinning interlandelijke adoptie RSJ 141016](#), oktober 2016, Den Haag

² Artikel 4 HAV.

³ Artikel 21 IVRK.

Idealiter zou naar mijn mening interlandelijke adoptie moeten stoppen, maar zolang het blijft bestaan zou een bepaling moeten worden opgenomen in het HAV die ertoe strekt de aangesloten staten te verplichten nadere regelgeving rondom het afstammingsrecht te ontwikkelen, en te implementeren in hun nationale wetgeving. In mijn visie zou het Verdrag moeten worden aangevuld met een *noodzakelijke* bepaling rondom het afstammingsrecht.

In HAV is bepaald dat het Verdrag rekening dient te houden met de in internationale akten vervatte beginselen, met name het IVRK van 20 november 1989. De artikelen 4 en 5 van het HAV bepalen dat een adoptie alleen kan plaatsvinden indien aan een aantal vereisten is voldaan.

In artikel 7 van het IVRK is bepaald dat het kind het recht heeft om zijn ouders te kennen. In de rechtspraak is in het Valkenhorst arrest het afstammingsrecht bevestigd. De situatie is weliswaar niet een-op-een over te nemen voor de situatie van interlandelijke geadopteerden, maar de achtergrond is dat het afstammingsrecht als belangrijk wordt geacht voor de ontwikkeling van iemands identiteit.

Op grond van artikel 8, tweede lid van het IVRK dienen de staten die partij zijn van dit Kinderrechtenverdrag, een kind dat op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, passende bijstand en bescherming te verlenen teneinde zijn identiteit snel te herstellen. Dit geldt ook in verband met interlandelijke adoptie. Artikel 8 Europees Verdrag inzake de rechten van de mens (EVRM) is eveneens van belang voor het afstammingsrecht.

Het huidige afstammingsrecht biedt in de praktijk echter onvoldoende handvatten voor een buitenlands geadopteerde die op zoek is naar afstammingsgegevens. Ook de RSJ stipte in haar advies onder andere dit probleem aan. Terwijl de Hoge Raad en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens het recht op persoonsidentificerende informatie hebben erkend, heeft dit tot op de dag van vandaag niet geleid tot een betere ondersteuning voor geadopteerden in het achterhalen van afstammingsgegevens. De geadopteerde is nu nog op haar eigen wilskracht en financiële vermogen aangewezen, en dat is in strijd met enkele verdragsbepalingen. Naar mijn mening hebben de aangesloten staten van het HAV de plicht om het afstammingsrecht van een buitenlands geadopteerde te laten gelden en dit recht te waarborgen. Hiermee worden zijn of haar grondrechten geëerbiedigd.

Nieuwe bepaling voor afstammingsrecht en identiteitsherstel

Het afstammingsrecht omvat ook het recht op identiteitsherstel, evenals het recht op waarheidsvinding. Om identiteit te kunnen herstellen, moet een geadopteerde namelijk eerst zekerheid kunnen verkrijgen rondom zijn of haar afstamming. Hij of zij moet ook onderzoek kunnen doen naar eventuele ongeregelheden in de adoptieprocedure.

De aangesloten staten van herkomst en de staten die buitenlandse kinderen ontvangen, zouden daarom waarheidsvinding en identiteitsherstel moeten financieren. Als een geadopteerde wil weten waar hij vandaan komt, zou een roots-zoektocht hem geen geld hoeven kosten. Het land van herkomst zou hieraan bij moeten dragen. Rootszoeken zou als onderdeel van het adoptiesysteem moeten worden gemaakt, zolang interlandelijke adoptie blijft bestaan. Het faciliteren van DNA onderzoek zou hier ook onder moeten vallen. De techniek ontwikkelt zich snel. DNA onderzoek speelt een belangrijke rol bij het opsporen van misdrijven. Zo ook kan een DNA test behulpzaam zijn bij het opsporen van fraude in adoptieprocedures in Interlandelijke adoptie. Het doel hiervan is om te kunnen achterhalen of het kind daadwerkelijk door de ouder(s) is afgestaan, dan wel of het kind op niet rechtmatige wijze is onttrokken aan de ouders. Ook moedig ik het aan dat de staat van herkomst de moeder die afstand doet van haar kind, de mogelijkheid biedt om haar DNA (kosteloos) bij een DNA databank af te geven, opdat de geadopteerde haar kan terugvinden als hij of zij dat wenst.

Naar mijn mening is het van belang dat het afstammingsrecht daadwerkelijk geëffectueerd wordt en niet alleen een papieren recht blijft. Derhalve dient in het HAV een specifieke bepaling te worden opgenomen die de aangesloten staten verplicht om nationale wetgeving te ontwikkelen hieromtrent, zodat een geadopteerde zijn of haar afstammingsrecht rechtens kan afdwingen. Als een staat niet aan deze plicht voldoet, kan de adoptie van het kind niet plaatsvinden.

Dewi Deijle, juli 2020